
EVEREST

1670

tamadres.com

ADALET AĞAOĞLU

1929'da, Ankara'nın Nallıhan ilçesinde doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Kız Lisesi'nde tamamladı. Ankara Üniversitesi DTC Fakültesi'nin Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi (1950). Açılan bir sınavla Ankara Radyosu'na girdi. Kuruluşundan sonra TRT'de çeşitli görevlerde bulundu (1951-1970). TRT Radyo Dairesi Başkanlığı'ndan, kurumun özerkliğine el konulması sonucu istifa etti. Öğrencilik yıllarında başladığı yazarlığı 1970'ten sonra başka hiçbir işle paylaşmadan sürdürdü. Radyo ve sahne oyunlarını romanları, öykü, anı, deneme kitapları ve günlükleri izledi. Bu çalışmalarında toplumumuzdaki değişim ve dönüşümlere duyarlı yaklaşımlarıyla dikkat çekti. Değişimler konusunda edebiyatın yapısal durumu bakımından da arayışçı davranarak, kendine özgü anlatım biçimleri geliştirdi. Evlilik öncesi soyadı Sümer'dir.

Oyun: *Bir Piyas Yazalım* (1953, oynanmış, basılmamış); *Yaşamak* (1955-1956, radyo oyunu, yayınlanmamış, basılmamış); *Evcilik Oyunu* (1964); *Tombala* (1967); *Çatıdaki Çatlak ve Sınırlarda* (1969, iki oyun); *Üç Oyun: Bir Kabramanın Ölümü, Çıkış, Kozalar* (1973); *Kendini Yazan Şarkı* (1976); *Çok Uzak Fazla Yakın* (1991); *Duvar Öyküsü* (1992); "Fikrimin İnce Gülü" –Oyun (1996); *Radyo Oyunları: Çağımızın Tellah* (2011).

Roman: *Dar Zamanlar Üçlemesi: Ölmeye Yatmak* (1973); "Fikrimin İnce Gülü" (1976); *Bir Düşün Gecesi* (1979); *Yazsonu* (1980); *Üç Beş Kişi* (1984); *Hayır...* (1987); *Rub Üşümesi* (1991, Oda romanı); *ROMANTİK Bir Viyana Yazı* (1993); *Dert Dinleme Uzmanı* (2014).

Öykü: *Yüksek Gerilim* (1974); *Sessizliğin İlk Sesi* (1978); *Hadi Gidelim* (1982); *Hayatı Savunma Biçimleri* (1997).

Anı-Anlatı: *Göç Temizliği* (1985, Anı-roman); *Gece Hayatım* (Rüya-kâbus anlatıları, 1991), *Damla Damla Günler I-II, III* (2007); *Duvarların Dışında* (dokümanter, 2013); *Halim'e İtibaflar* (Haziran, 2016).

Deneme: *Geçerken* (1986); *Karşılaşmalar* (1993); *Başka Karşılaşmalar* (1996); *ÖYLE Karşılaşmada BÖYLE Karşılaşmalar* (2002); *Yeni Karşılaşmalar* (2011).

Seçmeler: *Adalet AĞaoğlu*, "Okurunun Yazarı", Hazırlayan: Sefa Kaplan (1993, 2006).

Nehir Söyleşi: *Adalet AĞaoğlu kitabı*, *Sen Türkiye'nin En Güzel Kazası*nın, Feridun Andaç (2001).

Mektup: *Mektuplaşmalar* -Adalet AĞaoğlu ile Memet Baydur arasında mektuplaşmalar- (2005).

Yayına Hazırlama: *Güner Sümer Toplu Eserleri I-II Cilt* (1983). Ayrıca basılı olan ve olmayan çevirileri vardır.

Ödülleri: *Üç Oyun*, 1974 Türk Dil Kurumu Tiyatro Ödülü; *Yüksek Gerilim*, 1975 Sait Faik Hikâye Armağanı; *Bir Düşün Gecesi*, 1979 Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü, 1980 Orhan Kemal Roman Armağanı, 1980 Madaralı Roman Ödülü; *Çok Uzak-Fazla Yakın*, 1992 Türkiye İş Bankası Edebiyat Büyük Ödülü (Tiyatro); *ROMANTİK Bir Viyana Yazı*, 1997 Aydın DoĖan Vakfı Roman Ödülü. 1995, Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat (Edebiyat) Büyük Ödülü. YKY, Afife Jale Tiyatro Ödülü, 2014.

Unvanlar: TÜYAP Onur Yazarı (1994), Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Fahri Doktora Unvanı (1998), ABD OSU (Ohio State University, Humane Letters) Edebiyat Fahri Doktora Unvanı (1998).

Sempozyum: "Adalet AĞaoğlu 85 Yaşında Sempozyumu" (Everest Yayınları-Bilgi Üniversitesi, 2014).

ADALET AĞAOĞLU

**SESSİZ
BİR ADAM**

§

Yayın No 1670
Türkçe Edebiyat 649

Sessiz Bir Adam
Adalet Ağaoğlu

Editör: Didem Ünal
Kapak tasarımı: Emir Tali
Sayfa tasarımı: Muzaffer Aysu

© 2017, Adalet Ağaoğlu
© 2017, bu kitabın tüm yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.
Bu yapıtın yayın hakları Adalet Ağaoğlu'nun temsilcisi
Telif Hakları ONK Ajans Ltd. Şti'den devralınmıştır.

1. Basım: Ağustos 2017

ISBN: 978 - 605 - 185 - 167 - 9
Sertifika No: 10905

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI

Ticarethane Sokak No: 15 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 513 34 20-21 Faks: (0212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap
www.facebook.com/everestyayinlari
www.instagram.com/everestyayinlari

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

tamadres.com

Sessiz Bir Adam'ı yazarken, Alanya, 1970.
(Halim Ağaoğlu'nun objektifinden.)

HERKESİN BİLDİĞİ AMA HİÇ KİMSENİN İZLEMEDİĞİ OYUN:

SESSİZ BİR ADAM

Adalet Ağaoğlu, edebiyatımızın hiç tartışmasız, en güçlü kalemlerinden biridir. Ancak *Ölmeye Yatmak* ile çıktığı yazın yolculuğundan önce esas ününü, radyo ve tiyatro oyunları ile kazanmıştır. Ağaoğlu'nun, TRT'de çalıştığı yıllar boyunca yazdığı oyunlar tiyatrodaki kapalı gişe sahnelenmiş, radyoda ise Arkası Yarın'larla geniş kitlelere ulaşmıştır. Oyun yazarlığındaki başarısı Türkiye ile sınırlı kalmamış, adına 1969'da yayınlanan dünyaca ünlü *The Reader's Encyclopedia of World Drama* ansiklopedisinde yer verilmiştir. O yıl, aynı zamanda TRT'deki son yılı olacaktır.

Ağaoğlu, Adalet

Ağaoğlu, Adalet (1929–). Turkish playwright. Born near Ankara, Mrs. Ağaoğlu completed her formal education in that city and joined the Ankara radio, supervising the selection of plays. She also wrote some plays of her own. After her return from the United States in 1957, she established the first private theater in Ankara. Leaving that theater in 1963, she devoted herself to playwriting for one year. Both *Evcilik Oyunu* ("Let's Play House," 1964) and *Çatıdaki Çatlak* ("The Crack in the Skeleton," 1965) are products of that period.

Evcilik Oyunu is perhaps the most daring play in Turkish history to be written about the repressive sexual customs in Turkey. This hilarious farce with serious overtones was hailed in liberal circles and condemned by conservative elements in the press. Mrs. Ağaoğlu's second important play, *Çatıdaki Çatlak*, is a portrayal from a sensitive and feminine point of view of some of the absurdities in the economic *status quo* in Turkey and their effect on common people.

To Mrs. Ağaoğlu, the theater is a school where the shapers of society should be criticized.—N. O.

agon. See GREECE: classical period; and OLD COMEDY.

Söz konusu dönem gerek ülke gerekse kurum için son derece sıkıntılı geçmektedir. 1951'de sınavla girdiği; dramaturg, radyo tiyatrosu müdürü, program uzmanı ve Radyo Dairesi Başkanı olarak çalıştığı TRT'nin özerkliği elinden alınmış; yaklaşan 12 Mart Muhtırası'nın ayak sesleri kurum içinde duyulmaya başlanmıştır. TİP'li (Türkiye İşçi Partisi) olduğunu hiç gizlememiş olan Adalet Ağaoğlu'nu zor günler beklemektedir. Yetmezmiş gibi, Yönetim Kurulu'yla da mahkemelik olmuştur:

Yönetim Kurulu'yla mahkemelik olmuştuk. Sartre Küba'yı Anlatıyor adlı kitabın tanıtımı yaptırdığım için. Fakat bu bir kitap tanıtım programıydı zaten; bir kurul var, üç kişiden "yayınlanabilir" kararı çıkıyor. Ancak buna rağmen, "komünizm propagandası yaptığım" gerekçesiyle dava açılıyor, bana program yapıcılığından el çektiriliyor. Oysa TRT'de uzmanlarının en eskisiyim. Ne demek 51'den 69'a kadar radyoda çalışmak! Kısacası, ayrılmamın pek çok sebepleri vardı elbette.

Kendi deyişiyile "onca yıllık memurdur ama memur olmanın 'kurallarını' bir türlü öğrenememiştir." Hep açık olmuş, düşüncelerini ve savunularını çekincesizce dile getirmiştir. Ancak yaşanan bu son olayların ardından, TRT'den istifa eder. Genel Müdür Adnan Öztrak'ın, işinin başına dönmesi yönündeki telkinlerini ise dinlemez:

İstifamdan sonra Genel Müdürlük'ten yazı geldi: "Lütfen istifa etmeyiniz, biz sizden çok memnunuz," diye... Hatta Adnan Öztrak o zaman bana "Adalet Hanım, şu mesele için çok ısrar etmeyin..." dedi, "Biliyor musunuz ben yıllardır sizi burada Milli Emniyet'in hakkınızda 'hiçbir yerde çalışamaz' raporu olduğu halde tutuyorum."

Zaten Adalet Ağaoğlu TRT'deki son dönemlerinde hep bir ikilem içindedir. "Ben radyo yayınlarında kalarak mı milletime daha faydalı oluyorum yoksa yazarak mı daha faydalı olurum?" sorusu, yoğun çalışma temposu içinde hep aklının bir köşesinde durmaktadır. Eve zaten geç dönebilmektedir, hazırladığı programların yayından kaldırıldığı olur, bazen ısmarladığı oyun gelmez... Öyle zamanlarda Arkası Yarın'ı yetiştirebilmek için hemen o gece yarısı oturup oyun yazar –ki *Radyo Oyunları*

kitabı bu yapıtların bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Bunca hengâme içinde, aklında dönüp duran *Ölmeye Yatmak*'ın ucunu tutamamaktadır. Nihayetinde istifa eder. Ancak bu tempodan çıkınca, kendini bir anda boşlukta hisseder. Hemen peşinden *Ölmeye Yatmak*'ı yazmaya başlar. Romanda takıldığı zamanlarda ise muhakkak çeviri yapmaktadır. Bu çeviriler arasında, kardeşi Güner Sümer'in getirdiği Çehov'un öyküleri de bulunmaktadır. O sıralar Adalet Ağaoğlu'nun aklında dönüp duran başka bir konu daha vardır ki Çehov'dan "Hoppa Kadın" adıyla çevirdiği öyküye bakarken, aradığını bulur:

Ben yerli boheme bakarak bir oyun yazmak istiyordum, hep bunu istemiştim. Asıl ana fikrim bu benim. O sırada, bütün Türkiye aydınları, yazarları "takliden" bohemi oynuyor... O dönemin esinlemesidir bana; esin kaynağı, hayatımız yani. Batı'yı takliden, Paris'i takliden yerli malı bohemler! Yerli malı iyi olmuyor tabii bohem... O nedenle hep yazmak istiyordum. Türkiye'deki bohem sınıfa yönelik eleştirimi... O sıralar "Hoppa Kadın"ı okuyunca, "Aaa, işte böyle bir şeye kurabilirim!" dedim, yani şöyle bir villada, şu insanların toplanmasıyla, bir oyun yapabilirim, diye düşündüm. Oyunda bütün sanatçıları da yazmışım: oyuncu, gitarist, ressam, şair, hepsi bohem sanatçılar. Küçük bir hikâyeydi bu. Koca oyun yazdım. Kenara koydum. O dönem hem Ölmeye Yatmak'ı yazıyor, takıldığımda çeviri yapıyordum ve bunu da yazmıştım.

Tam da üstüne, 1970 yılında TRT ilk defa bir oyun yarışması açar. Adalet Ağaoğlu da elindeki oyuna bakar, daktiloda oyunu yarışmaya gönderilecek hale getirir ve başına "A. Çehov'un 'Hoppa Kadın' adlı öyküsünden esinlenerek" notunu

ekleyip, dosyayı Kurul'a gönderir. *Sessiz Bir Adam*'ı Everest Keşif dizisinden yayınlanıncaya dek "sessizliğe gömen" sebep de o not olur:

Halbuki yarışmanın şartnamesinde "özgün eser olacak, yerli yazar olacak, tercüme olmayacak" yazıyormuş. Eğer ben 'Hoppa Kadın'dan esinlenerek yazdım bu oyunu' demeseydim, birinci olacak oyun! Çok da beğenilmiş... Bana en yakın iki jüri üyesi Metin And ve Özdemir Nutku ayrı ayrı telefon ettiler, "Mükemmel bir oyun yazmışsın, tam bize göre! Fakat yazık ki

Sessiz Bir Adam,
yarışmaya
gönderilen
dosya.

esinlenme kabul edilmiyor.” Ben de telefonda gülüp alay ediyorum, “Brecht ne olacak, Shakespeare ne olacak? Herkes birbirinden esinlenmiş, Antik Yunan tiyatrosundan, kabukiden, dolu dolu şey var yahu herkeste!” Ya işte, bu gerekçeyle diyerek reddetmişler. Ben de namusumla yazıyorum üstüne bir de... Ne diye yazıyorsun? Shakespeare’in esinlenmediği yok? Japon geleneksel tiyatrosunun aynını yapmıştır! Yoksa şu kadcırcık bir hikâyeden çıkar mı bu oyun Allah aşkına?

Yarışmanın sonucunu öğrendiği 2 Mart 1971 günü, duygularını günlüğüne şu sözlerle kaydeder:

2 Mart

TRT özgün tiyatro oyunları seçici kuruluna gönderdiğim *Sessiz Bir Adam* adındaki oyun geri geldi. Çehov’un *Hoppa Kadın* öyküsünden ‘esinlenerek’ yazmıştım ve oyunun başına da bu notu düşmüştüm. ‘Esinlenme’ dedimse, bu hikâyenin kafamda bir fikir çaktırmasından ibaret bir ‘esinti’, bütünüyle de ‘yerli malı’. İade bana: “Oyununuz iyi, beğenildi, fakat eser seçimi sadece özgün oyunlar için; yazık ki esinlenmeler kabul göremiyor.”

O zaman Brecht de ‘özgün’ değildir; Japonların geleneksel NÖ ve Kabuki tiyatrosundan esinlendiğine göre, kendi adıyla var olamaz. Hele Shakespeare asla! Sonra, eğer esinlenmek, ayrıca yararlanmak bu anlamda bir sorunsuz, nasıl oluyor da *Atçalı Kel Mehmet*, hele hele *IV. Murat* özgün işlerden sayılıyor? Bu ‘yeni eserler seçme’ işinde asil yoğun dedikodu roman türü üstüneymiş. Edebiyat dünyasında sen sen-ben ben atışması daha yaygın galiba. Oyun yazarının çatışması resmi kurumlarla, sansürle, güç egemenliği ile. Sahiden, oyun yazarları arasında kendini beğenmişlik hastalığı pek yoktur. İzleyiciye karşı topluca hedef teşkil ettikleri, bir toplu üretim olduğu için herhalde.

(Elektrik kesildi. Mum ışığı)

Damla Damla Günler-I (1969-1976), s.142.